

Raport¹

Zachowanie należytej staranności podatnika jako narzędzie ochrony przed roszczeniami fiskusa

Lipiec 2017

I. Komentarz ogólny

1. Sytuacja podatników uwikłanych w sposób nieświadomy w transakcje z oszustami

Działania organów podatkowych związanych z odzyskiwaniem kwot VAT wyłudzonych przez oszustów bardzo często uderzają w uczciwych przedsiębiorców. Trudno oprzeć się wrażeniu, że organy podatkowe próbują przerzucić ekonomiczny ciężar strat spowodowanych przez oszustów podatkowych na uczciwych podatników, którzy co do zasady posiadają majątek umożliwiającą egzekucję. Niestety pewna część organów podatkowych zamiast próbować ściągnąć podatki od oszustów (co jest obiektywnie trudne) podejmuje bardzo kontrowersyjne działania wobec uczciwych podatników, mające na celu często „wyłudzenie” nienależnego podatku. Straty dla gospodarki (nie wspominając o stratach osobistych przedsiębiorców), wynikające z wadliwego sposobu funkcjonowania organów podatkowych są znaczne. Takie działania organów powodują, że **ryzyko prowadzenia działalności gospodarczej w Polsce staje się coraz wyższe**, co zniechęca do prowadzenia i rozpoczynania działalności w naszym kraju.

Oskarżając podatników o niezachowanie należytej staranności w weryfikacji kontrahentów (co otwiera drogę do kwestionowania prawa do odliczenia VAT, czy zastosowania stawki 0% przy WDT) organy podatkowe powszechnie formułują niezgodne z rzeczywistością standardy ostrożności kupieckiej (np. podatnik przez transakcją powinien odwiedzić kontrahenta w jego siedzibie, spotkać się z prezesem spółki sprzedającej czy nabywającej towar, dowiedzieć się o źródło pochodzenia towaru itp.). Tymczasem standardy ostrożności kupieckiej, których niezachowanie mogłoby uzasadniać formułowanie zarzutu niedochowania należytej staranności powinny odpowiadać faktycznym zasadom obowiązującym w branży, w której działa podatnik. Konieczne jest również uwzględnienie ewolucji rzeczywistej praktyki w zakresie sposobów weryfikacji kontrahentów wraz ze wzrostem świadomości ryzyka związanego z działaniami oszustów VAT. Przykładowo, zanim do publicznej wiadomości przedostały się informacje dotyczące dużej skali oszustw w

¹ Niniejsza wersja raportu stanowi wersję roboczą wykonaną w lipcu 2017. Oficjalna wersja raportu zostanie opublikowana najprawdopodobniej we wrześniu 2017 r.

danej branży, przedsiębiorcy w niej działający i nieświadomi ryzyka nie stosowali wzmoczonych środków ostrożności. Oskarżanie ich, z perspektywy dzisiejszego stanu wiedzy, o niedostateczną staranność należy uznać za nadużycie.

Celem projektu prowadzonego przez Radę Podatkową Konfederacji Lewiatan, jest określenie rzeczywistego kanonu staranności kupieckiej w danej branży, uwzględniając również zmiany tego kanonu wraz z upływem czasu. Posiadanie takich informacji (faktycznych zasad staranności kupieckiej) obowiązujących w danej branży naszym zdaniem stanowi bardzo mocny kontrargument dotyczący rzekomego braku zachowania należytej staranności przez przedsiębiorcę w przypadku ewentualnego sporu z organami podatkowymi.

Drugim celem projektu jest próba poprawy współpracy przedsiębiorców z organami podatkowymi w taki sposób, aby pomóc organom w identyfikacji faktycznych oszustów działających na danym rynku poprzez wskazanie okoliczności, które powinny wzbudzić szczególne zainteresowanie organów. Dialog, w szczególności z Ministerstwem Finansów, może wpłynąć na zastąpienie dotychczasowych wytycznych dla organów podatkowych dotyczących zwalczania oszustw VAT (powodujących ogromne problemy u wielu uczciwych przedsiębiorców) nowymi wytycznymi, które bardziej skutecznie pozwoliłyby na identyfikację oszustw VAT (pozwalając zmniejszyć ryzyko formułowania nieuzasadnionych oskarżeń wobec uczciwych podatników).

Wierzimy, że akcja ta da podatnikom niesłusznie oskarżanym przez organy podatkowe poważne argumenty do obrony. Mamy również nadzieję, że może ona poprawić skuteczność identyfikacji oszustw VAT, co z kolei pozwoli na ograniczenie ryzyka formułowania przez organy podatkowe nieuzasadnionych oskarżeń wobec uczciwych podatników.

2. Kwestionowanie zachowania należytej staranności jako sposób na przerzucenie na podatników odpowiedzialności za błędy i zaniechania organów państwa w zwalczaniu oszustw VAT

Brak zachowania należytej staranności wykorzystywany jest powszechnie jako pretekst do przerzucenia na uczciwych przedsiębiorców, nieświadomie uwikłanych w transakcje z oszustami, skutków finansowych działalności oszustów (zakwestionowanie prawa do odliczenia VAT lub stosowania stawki 0% przy WDT). Praktyka organów podatkowych oraz duża część orzecznictwa sądowego spowodowała, że w Polsce wykształciła się doktryna **należytej staranności w kształcie zdecydowanie sprzecznym z prawem unijnym**.

Orzecznictwo Trybunału Sprawiedliwości UE (TS) dotyczące skutków w podatku VAT dokonywania transakcji związanych z oszustwami VAT wskazuje, że:

- Prawo do odliczenia VAT stanowi integralną część mechanizmu podatku VAT i co do zasady nie podlega ograniczeniu²;

² Tak m.in. w wyrokach w sprawach C-80/11 i C-142/11 Mahagében i Dávid, pkt 38; w sprawie C-324/11 Tóth, pkt 24; a także w sprawie C-285/11 Bonik, pkt 26

- Kwestia, czy podatek VAT należny od wcześniejszych lub późniejszych transakcji sprzedaży dotyczących danych towarów został wpłacony do budżetu państwa, nie ma wpływu na prawo podatnika do odliczenia podatku naliczonego³;
- Krajowe organy administracyjne i sądowe powinny odmówić prawa do odliczenia, jeżeli zostanie udowodnione na podstawie obiektywnych przesłanek, że skorzystanie z tego prawa wiązałoby się z przestępstwem lub nadużyciem⁴;
- Podatnikowi można by odmówić prawa do odliczenia tylko gdy na podstawie obiektywnych przesłanek (co wymaga udowodnienia), że podatnik będący odbiorcą usług lub dostaw stanowiących podstawę prawa do odliczenia wiedział lub powinien był wiedzieć, że transakcje te wiążą się z przestępstwem popełnionym przez dostawcę lub inny podmiot działający na wcześniejszym etapie obrotu⁵;
- Jeżeli istnieją przesłanki, by podejrzewać nieprawidłowości lub naruszenie prawa, przezorny przedsiębiorca powinien, zależnie od okoliczności konkretnego przypadku, zasięgnąć informacji na temat podmiotu, u którego zamierza nabyć towary lub usługi, w celu upewnienia się co do jego wiarygodności⁶;
- Niezgodne z zasadami funkcjonowania prawa do odliczenia jest sankcjonowanie odmową możliwości skorzystania z tego prawa podatnika, który nie wiedział i nie mógł wiedzieć, że w ramach transakcji dostawca dopuścił się przestępstwa lub że inna transakcja, dokonana przed transakcją przeprowadzoną przez owego podatnika lub po niej, została dokonana z naruszeniem przepisów o podatku VAT⁷;
- Jeżeli podmiot gospodarczy podjął wszelkie działania, jakich można od niego w sposób uzasadniony oczekiwać, w celu upewnienia się, że transakcje, w których uczestniczy, nie wiążą się z przestępstwem, czy to w zakresie podatku VAT, czy w innej dziedzinie, może on domniemywać legalność tych transakcji bez ryzyka utraty prawa do odliczenia naliczonego podatku VAT⁸;

Orzecznictwo TS nie odnosi się wprost do kwestii zachowania należytej staranności. Wyjątkiem są wyroki w sprawach C-80/11 i C-142/11 Mahagében i Dávid oraz C273/11 Mecsek-Gabona, które dotyczą podatników węgierskich, zaś przepisy tego państwa wprost

³ M.in. wyroki w sprawach C-80/11 i C-142/11 Mahagében i Dávid, pkt 40; a także w sprawie C-285/11 Bonik, pkt 28

⁴ Wyroki m.in. w sprawach C32/03 Fini H, pkt 33, 34; w sprawach połączonych C-439/04 i C-440/04 Kittel i Recolta Recycling, pkt 55; C414/10 Véleclair, pkt 32

⁵ M.in. wyroki w sprawach C-80/11 i C-142/11 Mahagében i Dávid pkt.45, C-439/04 i C-440/04 Kittel i Recolta Recycling pkt.56-61

⁶ Wyrok w sprawach C-80/11 i C-142/11 Mahagében i Dávid p.60

⁷ M.in. wyroki w sprawach C-80/11 i C-142/11 Mahagében i Dávid pkt.47; C484/03 Optigen i in, C-439/04 i C-440/04 Kittel i Recolta Recycling pkt.45,46 i 60

⁸ M.in. wyroki w sprawach C-80/11 i C-142/11 Mahagében i Dávid pkt.53, C-439/04 i C-440/04 Kittel i Recolta Recycling pkt.51

wskazują na obowiązek zachowania należytej staranności⁹. Przepis tego typu może być wprowadzony przez Państwa członkowskie na podstawie art. 273 Dyrektywy VAT (który stanowi upoważnienie do wprowadzenia innych obowiązków niż określonych w Dyrektywie VAT, jeśli uznają je za niezbędne do właściwego poboru podatku VAT). Obowiązki nałożone przez państwa członkowskie na podstawie takich przepisów muszą jednak respektować zasady ogólne prawa unijnego oraz zasady dotyczące podatku VAT. Oceniając zgodność z prawem unijnych przepisów węgierskich nakazujących zachowanie należytej staranności TS wskazał, że **organy podatkowe nie mogą w sposób generalny wymagać, by podatnik zamierzający skorzystać z prawa do odliczenia podatku VAT badał np.:**

- czy wystawca faktury za towary lub usługi jest podatnikiem,
- czy dysponuje towarami będącymi przedmiotem transakcji i jest w stanie je dostarczyć,
- czy wywiązuje się z obowiązku złożenia deklaracji i zapłaty podatku VAT, w celu upewnienia się, że podmioty działające na wcześniejszych etapach obrotu nie dopuszczają się nieprawidłowości lub przestępstwa, albo żeby podatnik ten posiadał potwierdzające to dokumenty¹⁰.

Tym bardziej więc takich wymogów nie można formułować w stosunku do polskich podatników biorąc pod uwagę fakt, iż w przepisach krajowych brak jest uregulowań analogicznych do tych występujących w przepisach węgierskich (warunkujących prawo do odliczenia VAT od zachowania należytej staranności).

TS w swoim orzecznictwie akcentował również proporcjonalne i racjonalne rozłożenie ciężaru zwalczania oszustw VAT pomiędzy podatnikami a organami państwa. O ile uzasadnione jest aby dostawca przedsięwziął **wszystkie środki, których zastosowania można od niego racjonalnie żądać** w celu zagwarantowania, by dokonywana przez niego czynność nie prowadziła do udziału w oszustwie podatkowym, to jednak **zawsze rozłożenie ryzyka pomiędzy dostawcą a organami podatkowymi w następstwie oszustwa popełnionego przez osobę trzecią musi odpowiadać zasadzie proporcjonalności¹¹.**

TS wskazał również, że to do organów podatkowych należy dokonywanie niezbędnych kontroli podatników w celu wykrycia nieprawidłowości i naruszeń przepisów prawa w zakresie podatku VAT oraz karanie podatników winnych takich nieprawidłowości lub naruszeń¹². Zatem nakładając na podatników tego typu obowiązki pod groźbą odmowy prawa do odliczenia, organy podatkowe przerzucałyby na podatników, w sposób sprzeczny ze wskazanymi przepisami, własne zadania w zakresie kontroli¹³.

⁹ Artykuł 44 ust. 5 węgierskiej ustawy o podatku VAT stanowi:

„Wystawca faktury lub faktury uproszczonej odpowiada za prawdziwość zawartych w niej danych. Podatnik wskazany jako nabywca w dokumencie poświadczającym zachowuje uprawnienia podatkowe, jeżeli w odniesieniu do zdarzenia powodującego powstanie obowiązku podatkowego dotożył należytej staranności, biorąc pod uwagę okoliczności dostawy towaru lub świadczenia usług”

¹⁰ Wyrok w sprawach C-80/11 i C-142/11 Mahagében i Dávid p.61

¹¹ Wyrok w sprawie C-409/04 Teleos p.65

¹² Wyrok w sprawie C-80/11 i C-142/11 Mahagében i Dávid pkt.62

¹³ Jw. pkt.65

Zatem należy uznać, że podatnik powinien być sojusznikiem organów państwa w zwalczaniu oszustw VAT. Możliwości zwykłych podatników w wykrywaniu oszustów są jednak bardzo ograniczone. Należy bowiem podkreślić, że „profesjonalni” oszuści co do zasady działają w taki sposób, aby nie dać podstaw do podejrzeń podmiotom, które zamierzają wciągnąć w transakcje wykorzystywane do popełnienia oszustwa VAT. Przerzucanie więc na nich odpowiedzialność finansową za działalność oszustów może mieć miejsce w wyjątkowej sytuacji. Organy państwa powinny zakwestionować prawo do odliczenia VAT lub zastosowania stawki 0% VAT przy WDT gdy podatnik **wiedział lub powinien wiedzieć**, że uczestniczyć w transakcji mającej na celu oszustwo VAT. Z kolei, gdy podatnik nie wiedział, lub **nie mógł wiedzieć**¹⁴, że uczestniczy w transakcji oszukańczej, brak jest prawa do wyciągania wobec podatnika negatywnych konsekwencji.

Problematyczne jest określenie, w jakim przypadku podatnik powinien być **wiedzieć / nie mógł wiedzieć**, że uczestniczy w oszustwie. Trafnie skonkludował orzecznictwo TS Rzecznik Generalny Wahl wskazując:

„Zatem, podatnikowi można odmówić prawa do odliczenia, jeżeli zostanie wykazane, że działał on lekkomyślnie, nie wykazując należytej roztropności, jakiej można oczekiwać od dostatecznie rozsądnego przedsiębiorcy. Naturalnie działania, jakich w konkretnym wypadku można w sposób uzasadniony oczekiwać od podatnika, w celu upewnienia się, że dokonywane przez niego transakcje nie wiążą się z popełnieniem przestępstwa lub nadużyciem, zależą przede wszystkim od okoliczności danej sprawy. Jednakże nierozsądne byłoby oczekiwać od podatnika przeprowadzania czasochłonnych dochodzeń co do dokładności i poprawności formalnych danych zamieszczonych na każdej fakturze wystawionej przez każdego dostawcę. Nie byłoby to ani praktycznie, ani wykonalne z gospodarczego punktu widzenia¹⁵”.

Należy więc uznać, że niezachowanie należytej staranności to sytuacja, w której podatnik działa lekkomyślnie, bez należytej roztropności będącej standardem kupieckim na danym rynku. Aby więc określić sytuacje w których podatnik nie zachował należytej staranności należy przede wszystkim zdefiniować standardy ostrożności kupieckiej funkcjonującej na danym rynku. Jeśli bowiem podatnik działał zgodnie z przyjętymi na tym rynku zasadami, nie można zarzucić mu lekkomyślności czy należytej roztropności. Określenie katalogu należytej staranności, powinno więc odbywać się na podstawie analizy rzeczywistych zachowań właściwych podatnikom na danym rynku. Nie powinny być określane *ex cathedra* przez sądy czy organy podatkowe. Jak było to już wskazane, działanie zgodnie ze standardami rynkowymi nie może być uznane za lekkomyślne / bez należytej roztropności, gdyż to zasady funkcjonujące na danym rynku wyznaczają kanon starannego kupca. Oczywiście organy państwa mogą wpływać na zachowania poszczególnych grup podatników (np. formułując zalecenie dotyczące zasad weryfikacji kontrahentów), jednakże są to działania nakierowane na przyszłość i nie mogą być stosowane retroaktywnie.

Istotne jest również określenie **przesłanek które mogłyby wskazywać na nieprawidłowości lub naruszenie prawa**, gdyż jak wskazuje TS przezorny przedsiębiorca powinien, zależnie od okoliczności konkretnego przypadku, zasięgnąć informacji na temat

¹⁴ M.in. wyroki w sprawach C-439/04 i C-440/04 Kittel i Recolta Recycling p.43 oraz C484/03 Optigen i in p.46

¹⁵ Opinia w sprawach C374/16 i C375/16 RGEX GmbH Igor Butin

podmiotu, u którego zamierza nabyć towary lub usługi, w celu upewnienia się co do jego wiarygodności.

Przeprowadzona wśród przedsiębiorców działających na różnych rynkach ankieta wskazuje m.in. na standardy staranności kupieckiej obowiązującej w danej branży związane z weryfikacją kontrahentów oraz przypadkami uznawanymi za „podejrzane”.

Jeśli natomiast z obiektywnych przesłanek wynika, że podatnik nie mógł wiedzieć, że uczestniczy w transakcji wykorzystanej do oszustwa podatkowego, brak jest podstaw do wyciągnięcia wobec podatnika negatywnych konsekwencji, niezależnie od oceny staranności jego działania. Trybunał wskazał wprost, że podatnik, który nie mógł wiedzieć, że uczestniczy w transakcji oszukańczej nie może być ukarany odmową prawa do odliczenia VAT czy zastosowania stawki 0% VAT przy WDT¹⁶. Niezachowanie należytej staranności uzasadnia wyciągnięcie negatywnych konsekwencji wobec podatnika wyłącznie, gdy działanie staranne mogłoby uchronić podatnika przed uwikłaniem się w transakcje z oszustem. Niezachowanie należytej staranności nie stanowi natomiast samodzielnej przesłanki automatycznie przenoszącej na podatnika wszelkie negatywne skutki działań oszustów. Kwestionując prawo do odliczenia VAT czy zastosowania stawki 0% VAT przy WDT niewystarczające jest samo stwierdzenie, że podatnik nie zachował należytej staranności, lecz konieczne jest wskazanie, jakie czynności (których racjonalnie można byłoby oczekiwać od podatników, zgodnie z wytycznymi TS) pozwoliłyby podatnikowi zdobyć informacje wskazujące na oszukańczym charakterze transakcji. Warto przy tym podkreślić, że w zdecydowanej większości przypadków wykrycie oszustwa możliwe jest dzięki wykorzystaniu narzędzi niedostępnych podatnikom i to po upływie dłuższego czasu od transakcji. Często organy podatkowe kontrolowały podatników np. przed dokonaniem zwrotu i nie stwierdziły w tamtym czasie nieprawidłowości. Dopiero po dłuższym czasie, zbierając informacje z różnych organów podatkowych odkrywały oszukańczy charakter transakcji. W absolutnej większości takich przypadków podatnik nie mógł wiedzieć, że uczestniczy w oszustwie, nie można więc stosować wobec niego sankcji w postaci odmowy prawa do odliczenia VAT czy zastosowania stawki 0% VAT przy WDT.

3. Określenie kanonu rzetelności kupieckiej na podstawie informacji uzyskanych od przedsiębiorców

W ramach projektu wystaliśmy do przedsiębiorców ankiety zawierające m.in. następujące pytania:

- Jakie okoliczności / działania mogłyby Państwa zdaniem sygnalizować możliwość popełnienia oszustwa VAT lub udziału w nim przez kontrahenta?

- Jakie czynności weryfikacyjne podejmowane są przy zawieraniu współpracy z nowym kontrahentem (dostawcą lub odbiorcą gdy dostawa lub świadczenie usług jest opodatkowane stawką 0% VAT lub nie podlega opodatkowaniu)?

¹⁶ M.in. wyroki w sprawach C-439/04 i C-440/04 Kittel i Recolta Recycling p.43 oraz C484/03 Optigen i in p.46

- Czy podejmowane są czynności weryfikacyjne w trakcie trwania współpracy? Jeśli tak, to jakie i w jakich odstępach czasu lub w związku z jakimi okolicznościami (np. zmiana składu właścicielskiego, itp.)

- Czy zakres czynności weryfikacyjnych w przeszłości (np. lata 2007-2012 r.) był niższy (np. w związku z brakiem świadomości ryzyka uwikłania w transakcje z oszustem)?

- Jeśli zakres czynności weryfikacyjnych uległ zmianie w przeszłości, w którym roku nastąpiła zmiana?

- Ile czasu miesięcznie zajmuje Państwu weryfikacja kontrahentów?

- Czy obawiają się Państwo uznania przez organy podatkowe za niestarannych podatników, i w związku z tym zakwestionowania odliczenia VAT, czy też wykreślenia z rejestru VAT?

- Czy uważają Państwo, że obciążenia związane z weryfikacją kontrahentów są nadmierne?

Uzyskaliśmy odpowiedzi od 121 przedsiębiorców działających w różnych branżach.

Szczegółowy opis wyników ankiety znajduje się w drugiej części raportu. Na tym etapie warto zasygnalizować, że **standardem obowiązującym w zasadzie na całym rynku jest weryfikowanie kontrahentów w oparciu o KRS/CEIDG/REGON** (taki sposób weryfikacji wskazało 50,8% podatników) lub **rejestrze podatników VAT** (odpowiednio 48,4%), w większości przypadków w kilku jednocześnie.

Weryfikowanie kontrahentów w oparciu o te rejestry należy więc uznać za dokonywane zgodnie z zasadą należytej staranności.

Natomiast niedopuszczalne jest przerzucanie na podatników konsekwencji finansowych działań oszustów, gdy państwo przez wiele lat efektywnie w dużej części zdezerterowało, przed podejmowaniem działań wymierzonych w oszustów, zadawalając się jedynie minimalizacją strat poprzez przerzucanie skutków finansowych działań oszustów na zwykłych podatników. Do takiego sposobu działania Państwa (agresywnego wobec podatników, pobłażliwego wobec oszustów) trafnie odnosi się określenie „państwa teoretycznego”. Skoro obecny rząd deklaruje odejście od modelu „państwa teoretycznego”, konieczna jest również modyfikacja sposobu działania organów państwa w taki sposób, aby skutecznie zwalczały działalność

oszustów, jednocześnie jak najmniejszą szkodę wyrządzając zwykłym przedsiębiorcom.

II. Wyniki ankiet

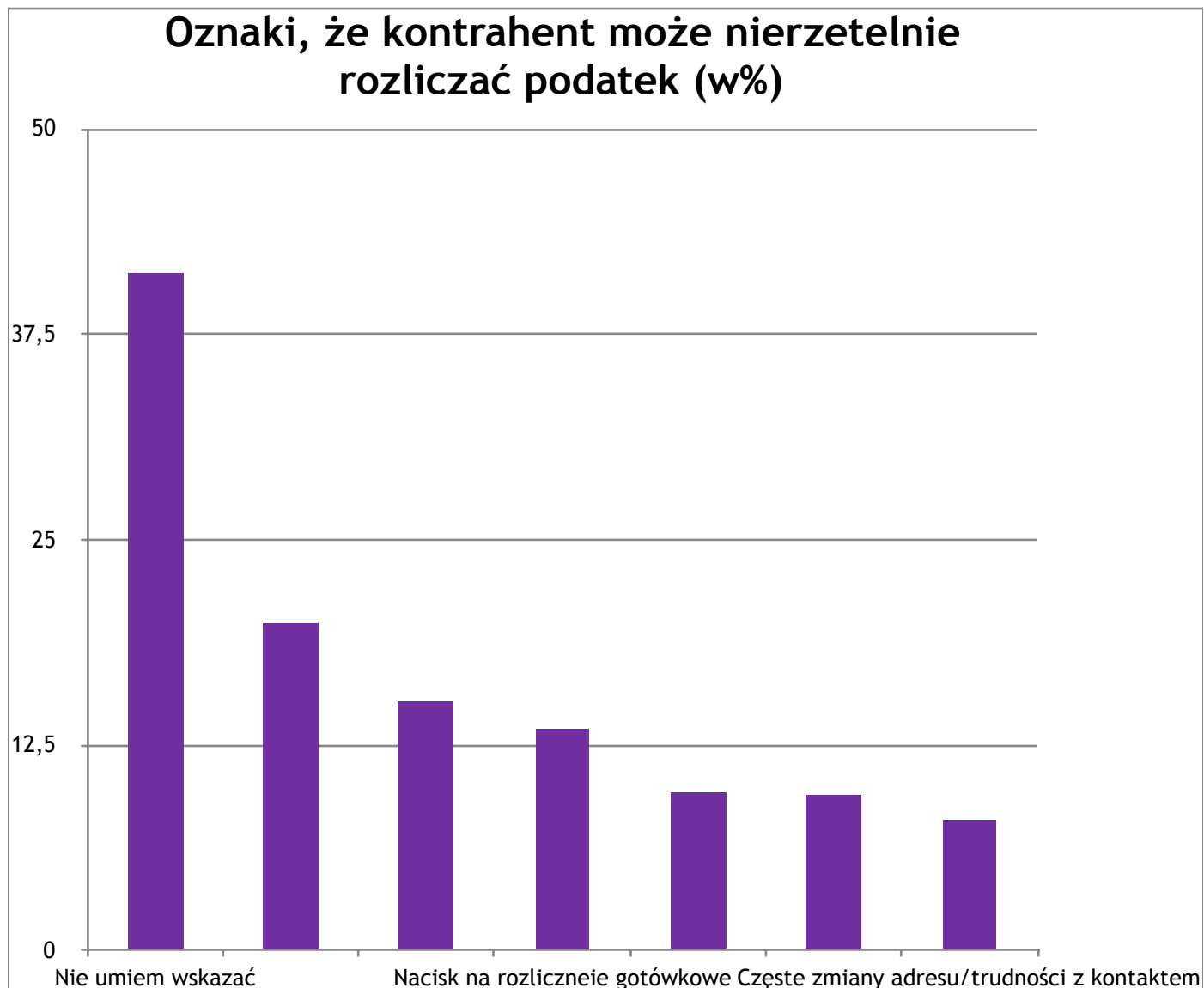
1. *Niepewne oznaki alarmowe*

Pesymistycznie nastraja wysoki odsetek firm, które nie wskazały żadnego czynnika, w ich ocenie, świadczącego o ryzyku nierzetelnego rozliczenia VAT przez kontrahenta (41,3%). Pokazuje on, że firmy nie wiedzą, jak rozpoznawać transakcje „ryzykowne”; nie ułatwia to rzetelnej weryfikacji kontrahentów.

Wśród najczęściej wskazywanych sygnałów, że warto być ostrożnym, warto wymienić

- dostarczanie faktur nie znajdujących pokrycia w rzeczywistości, np. dokumentujących dostarczenie innego towaru/wykonanie innej usługi, z zawyżoną/zaniżoną kwotą wartości transakcji lub niewłaściwą stawką VAT (19,9%),
- niską, „nierynkową” cenę oferowanego towaru lub usługi (15,1%),
- nacisk na rozliczenie gotówkowe (13,5%),
- brak podmiotu w odpowiednich rejestrach (9,6%),
- krótką historię działalności (9,5%),
- częste zmiany adresu i trudności w skontaktowaniu się z kontrahentem (7,9%).

Wśród pozostałych odpowiedzi zaznaczano, że podejrzenia wzbudzać mogą specyficzne okoliczności danej transakcji (np. nietypowa dla branży wielkość zamówienia, termin płatności) lub cechy samego kontrahenta (rejestracja w wirtualnym biurze, duże zamówienie na początku współpracy), a także nieprawidłowości dokumentacyjne (opóźnienia w wystawianiu faktur, częste korekty).

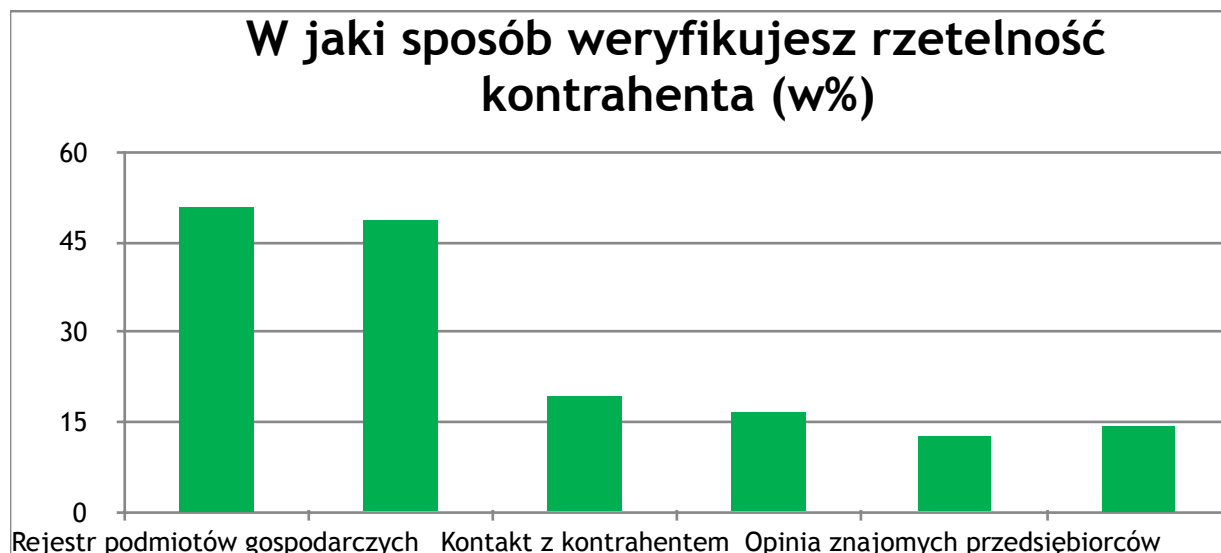

2. Rejestry, poczta pantoflowa i kontakt osobisty

Wśród stosowanych metod weryfikacji zdecydowanie najpopularniejsze są państwowe rejestry. Kontrahenta przedsiębiorcy sprawdzają w KRS/CEIDG/REGON (50,8%) lub rejestrze VAT (48,4%); w większości przypadków w kilku jednocześnie. Nie są to jednak jedyne metody weryfikacji.

Podatnicy cenią sobie także kontakt osobisty; wizytę na stronie internetowej kontrahenta lub w jego siedzibie oraz żądanie bezpośrednio od niego dodatkowych dokumentów jako czynność sprawdzającą praktykuje 19% przedsiębiorców. 16,7% posiłkuje się informacjami dostępnymi w internetowych informatorach gospodarczych lub korzysta z pomocy wyspecjalizowanych firm zewnętrznych, a 12,7% - kieruje się opinią znajomych przedsiębiorców.

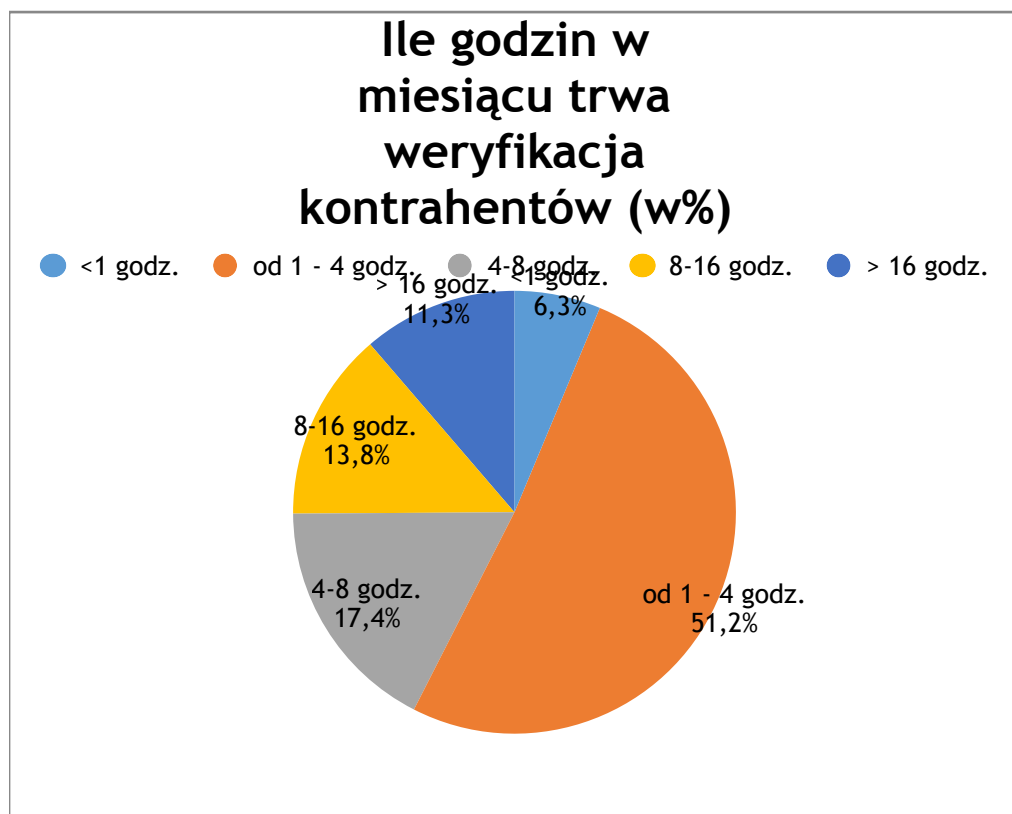
Wiele firm wskazuje, że stosują kilka z powyższych metod jednocześnie. Do niestosowania żadnych metod weryfikacji przyznaje się 14,3% respondentów.

Mniej ostrożni niż wobec nowych kontrahentów są podatnicy w przypadku dłuższej współpracy. Prawidłowości rozliczeń stałych partnerów nie weryfikuje 44,6% przedsiębiorców. Tylko 29,8% uczestników badania twierdzi, że kontroluje strony stałych umów rutynowo (wskazano okresy między kontrolami od miesiąca do roku). 25,6% wskazuje, że na taką dodatkową weryfikację decyduje się pod wpływem nietypowych zdarzeń (zmiana siedziby kontrahenta, nadzwyczaj duże zamówienie itp.).

3. Za dużo obowiązków, za mało pewności odliczenia VAT

Większość podatników (51,2% tych, którzy podali przybliżoną czasochłonność takich czynności) na sprawdzaniu rzetelności kontrahenta spędza między 1 a 4 godzinami w miesiącu. 17,4% przeznaczą na ten cel więcej niż 4 a mniej niż 8 godzin miesięcznie, 13,8% - między 8 a 16 godzin. Do przeznaczania na weryfikację kontrahentów powyżej 16 godzin miesięcznie przyznaje się 11,3% przedsiębiorców; na przeciwnym końcu skali można znaleźć tych, którym wystarczy na to godzina (6,3%).

Podatnicy wskazują, że zakres czynności weryfikacyjnych zwiększył się w porównaniu z okresem np. 5 lat temu; taką ocenę prezentuje 54,8% uczestników badania (15,9% wskazało, że nie jest w stanie tego ocenić, zaś 29,4% nie odczuło wzmożenia nacisku na weryfikację rzetelności partnerów biznesowych).

Przedsiębiorcy wskazują, że ich zadaniem powinno być prowadzenie działalności gospodarczej, a nie patrzeć na ręce innym podmiotom na rynku. Na zbyt uciążliwe obowiązki weryfikacyjne skarży się aż 69,8% przedsiębiorców. Warto dodać, że wśród firm, które odpowiedziały inaczej (15,1% - że obowiązki nie są nadmierne, 15,9% - że nie mają w tej kwestii zdania), występuje nadreprezentacja firm poświęcających niewiele czasu na weryfikację kontrahentów lub nie praktykującej jej w ogóle.

Odmowy prawa do odliczenia lub nawet wyrejestrowania z VAT obawia się aż 57,1% biorących udział w ankiecie przedsiębiorców. Również w tym przypadku brak takich obaw (27%) lub nieumiejętność określenia prawdopodobieństwa takiego zdarzenia (15,9%) pozostaje przeważnie domeną nieostrożnych.

Badanie pokazuje, że konieczne jest wydanie przez Ministra Finansów instrukcji chroniącej podatników (np. objaśnień podatkowych), która wyznaczy niezbędne minimum dochowywania należytej staranności. Przedsiębiorcy w dużej części nie wiedzą, jakich sygnałów nierzetelności szukać - w wielu przypadkach nie są nawet świadomi, że należy. W konsekwencji szukają każdego dostępnego sposobu sprawdzania (co przekłada się na wysoki wskaźnik deklarowanej uciążliwości tego rodzaju działań), bez uzyskania w zamian pewności, że ich rozliczenia lub nawet status podatnika nie zostaną zakwestionowane.

III. Należyta staranność - propozycja katalogu

Wyniki ankiet przeprowadzonych przez Konfederację Lewiatan wskazują, że wielu przedsiębiorców stosuje metody weryfikacji kontrahentów. Przy czym taka weryfikacja jest dla nich uciążliwa i czasochłonna. W związku z tym, w naszej ocenie „katalog należytej staranności” powinien odzwierciedlać jak najpełniej stosowaną praktykę w zakresie ostrożności kupieckiej i nie powinien nakładać uciążliwych obowiązków, nieproporcjonalnych do zamierzonych celów.

W związku z tym Konfederacja Lewiatan proponuje następujący „katalog należytej staranności”:

1) Sprawdzenie kontrahenta

- a. dokumenty rejestracyjne (KRS/CEIDG/REGON);
- b. status VAT (sprawdzenie podatnika w bazie VAT na stronie MF - (http://www.mf.gov.pl/ministerstwo-finansow/wiadomosci/aktualnosci/ministerstwo-finansow2/-/asset_publisher/M1vU/content/sprawdz-czy-twoj-kontrahent-jest-czynnym-podatnikiem-vat));
- c. opis nawiązania kontaktu z klientem - kontakt osobisty; wizyta na stronie internetowej kontrahenta lub w jego siedzibie;
- d. prośba do kontrahenta o wyjaśnienie nietypowych zachowań (w przypadku ich zaistnienia) - nagły wzrost sprzedaży w krótkim czasie, dokonywanie płatności na konta bankowe w krajach trzecich, lub w formie gotówkowej.

2) Udokumentowanie transakcji

- a. dokumenty zamówienia na towary, skierowane przez firmę do dostawcy; umowy o współpracy z kontrahentami; dowody na negocjacje cenowe (w przypadku ich prowadzenia);
- b. faktury zakupu towarów;
- c. protokoły odbioru towarów, zawierające informacje: którego dnia, o której godzinie, kto oraz jakim środkiem transportu dostarczył towary;

- d. listy przewozowe CMR dotyczące konkretnych faktur, potwierdzające transport konkretnego towaru;
- e. potwierdzenia zapłaty za towary, będące przedmiotem dostawy;
- f. potwierdzenia zapłaty za faktury transportowe.

Autorami wersji roboczej raportu są: Jerzy Martini - Przewodniczący Grupy VAT Rady Podatkowej Konfederacji Lewiatan oraz Arkadiusz Łagowski Wiceprzewodniczący Grupy VAT Rady Podatkowej Konfederacji Lewiatan.

Rada Podatkowa chciałaby jednocześnie podziękować Krajowej Radzie Doradców Podatkowych za uczestnictwo w projekcie, dzięki czemu udało się uzyskać znaczną liczbę ankiet od przedsiębiorców. Zwiększenie grupy przedsiębiorców uczestniczących w badaniu wpłynęło pozytywnie na reprezentatywność uzyskanych odpowiedzi.